

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το φαινόμενο της λαϊκής μουσικής στον ελλαδικό χώρο, κατά τις τελευταίες τουλάχιστον δεκαετίες, προσεγγίζεται θεωρητικά με βάση το ισχύον υβριδικό σύστημα των *Λαϊκών Δρόμων*. Ωστόσο, το θεωρητικό αυτό μοντέλο, πέραν από τα καθ' εαυτά τρωτά του σημεία σε επίπεδο μεθοδολογικής συνέπειας και επιστημονικής εγκυρότητας, κρίνεται φανερά ανεπαρκές στο να ερμηνεύσει το μέγεθος του λαϊκού μουσικού πολιτισμού στο σύνολό του, προκαλώντας συγχρόνως σειρά συγχύσεων-δυσκολιών και σε πρακτικό επίπεδο. Η βασικότερη αιτία της συγκεκριμένης πραγματικότητας ίσως θα έπρεπε να αναζητηθεί στο γεγονός της θεωρητικής απόδοσης επιμέρους φαινομένων με κριτήρια αποκλειστικά «κλιμακοκεντρικά», και κατά συνέπεια ανεξάρτητα από μία ευρύτερη λειτουργική διαδικασία, η οποία χαρακτηρίζει δομικά το εν λόγω είδος και παράλληλα λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο της επιτέλεσης. Κατά συνέπεια, οι λαϊκοί δρόμοι γίνονται σχολαστικά κατανοητοί σε σχέση με την κλιμακική τους εκδοχή –η οποία ταυτίζεται με εκείνη της οκτάβας–, ενώ παράλληλα τίθενται σε δεύτερη μοίρα, ή και παραθεωρούνται, τουλάχιστον εξίσου σημαντικά γνωρίσματα, όπως, π.χ., εκείνα της τονικής θεμελίωσης-παραγωγής, της τροπικής συμπεριφοράς, της επιμέρους φρασεολογίας, της μελωδικής ανάπτυξης, του ιδιωματικού μελωδικού χαρακτήρα κ.ά. Στην παρούσα λοιπόν συγγραφή, κατατίθεται μία εναλλακτική πρόταση, στο πλαίσιο της οποίας, ως μεθοδολογικό πρότυπο αναφοράς δεν λαμβάνεται η κλιμακική εκδοχή των λαϊκών δρόμων βάσει της διαστηματικής τους σύνθεσης-ακολουθίας, αλλά μία ομάδα από πλέον ευέλικτες δομικές υπομονάδες, η παρακολούθηση της εν γένει έκφρασης των οποίων στο λαϊκό μουσικό είδος οδηγεί σε μία περισσότερο αντικειμενική-λειτουργική αντίληψη του όλου φαινομένου. Επιπλέον, θα ήταν χρήσιμο να επισημανθεί πως η προτεραιότητα στην ανάδειξη του φαινομένου της τροπικότητας, καθώς αυτό συναντάται στον χώρο της λαϊκής μουσικής, αποσκοπεί, πέρα από την εξασφάλιση της δυνατότητας για μία επιπλέον επισταμένη μορφολογική προσέγγιση του λαϊκού μουσικού πολιτισμού, και στη δόμηση ενός θεωρητικού υποβάθρου κατάλληλου να λειτουργήσει επικουρικά κατά τη διαδικασία της καθ' εαυτής επαναδιαχείρισης του ρεπερτορίου, σε πρακτικό-εκτελεστικό πλέον επίπεδο.

Το παρόν βιβλίο αποτελεί ουσιαστικά καρπό δεκαετούς, έντονης ερευνητικής, διδακτικής αλλά και επιτελεστικής ενασχόλησης με το είδος της λαϊκής μουσικής και πιο συγκεκριμένα με το αστικο-λαϊκό τραγούδι της Μεσοπολεμικής περιόδου. Έτσι, πέρα από την προσέγγιση του εν λόγω υλικού με καθαρά επιστημονικά εργαλεία, σημαντική υπήρξε η μελέτη και πρακτική ένταξη του στην καθ' εαυτή επιτέλεση. Με άλλα λόγια, το μεσοπολεμικό αστικό τραγούδι αποτέλεσε έναν από

τους βασικότερους πυλώνες αναφορικά με το γενικότερο corpus λαϊκής μουσικής το οποίο αποδόθηκε και αποδίδεται εκ μέρους του συγγραφέα σε ποικίλες μορφές επιτέλεσης, όπως συναυλίες, φεστιβάλ, γλέντια, πανηγύρια, δισκογραφία κ.ά. Τέλος, αφορμή για τη γένεση ενός προβληματισμού αναφορικά με τη θεωρητική διαχείριση της λαϊκής μουσικής αποτέλεσε η πρόκληση διδασκαλίας του εν λόγω είδους κατ' αρχάς στο Τ.Ε.Ι. Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής στην Άρτα (2009-2011), σε σειρά σεμιναρίων (θεωρητικών-πρακτικών), και τέλος στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος σπουδών του Κέντρου Σπουδών Ανατολικής Μουσικής (ΚΕΣΑΜ) στη Μυτιλήνη (2011-2017). Αναμφίβολα, η ανάγκη άρθρωσης θεωρητικού λόγου και η παράλληλη διδακτική του διατύπωση με σύγχρονα επιστημονικά μέσα έδωσαν ώθηση στην προσπάθεια συγκρότησης ενός μοντέλου ικανού να περιγράψει την πραγματικότητα (φιλολογική-επιτελεστική) της λαϊκής αστικής μουσικής. Στην εν λόγω διαδικασία –πέραν των άλλων– κρίσιμη θα πρέπει να θεωρηθεί η υπέρβαση των πολλών στερεοτύπων (θεωρητικών, πρακτικών, ιδεολογικών), που οφείλονται στην έως τώρα ελλιπή προσέγγιση του φαινομένου της λαϊκής μουσικής μέσα από μία εκλογικοποιημένη-αναλυτική οπτική.

Η άρθρωση πρωτογενούς θεωρητικού λόγου αποτελεί προφανώς μία ετεροχρονισμένη-αναστοχαστικού τύπου διαδικασία σε σχέση με το καθ' εαυτό ιστορικό υλικό. Με άλλα λόγια, πρόκειται σε πρώτο επίπεδο για μία εκλογικοποιημένη-αναλυτικού τύπου παρουσίαση του μουσικού υλικού και έπειτα για μία απόπειρα δόμησης των βασικών αρχών συστηματικοποίησης και κατηγοριοποίησής του, ώστε να καταστεί δυνατή η λειτουργική του προσέγγιση-κατανόηση. Μία τέτοια διαδικασία, ωστόσο, δεν έρχεται να υποτιμήσει ή πολύ περισσότερο να χειραγωγήσει τη μουσική πράξη, αξιώνοντας για την ίδια μία αυθεντία εκ των άνω. Ειδικά, για προφορικές μουσικές και μάλιστα με έντονα λαϊκό χαρακτήρα, αυτό το οποίο προτάσσεται είναι το γεγονός της καθ' εαυτής μουσικής πραγματικότητας και σε καμία περίπτωση η υπηρετηση ενός δογματικού θεωρητικού συστήματος. Ο θεωρητικός λόγος στοχεύει στο ζητούμενο του υπομνηματισμού της μουσικής πράξης και παράλληλα στην παιδαγωγικού τύπου διευκόλυνση της πραγμάτωσής της. Κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται τόσο μέσω της δημιουργίας εργαλείων κατανόησης όσο και μέσω μιας ευρύτερης διαδικασίας διευκρίνισης-διαλεύκανσης ζητημάτων που χρήζουν δευτερογενούς ανάλυσης.

Έτσι, από τη μία, ο υπομνηματισμός της πράξης και, από την άλλη πλευρά, η έμπρακτη υλοποίηση του θεωρητικού πλαισίου έρχονται να συγκλίνουν καθοριστικά στο καθ' εαυτό πεδίο της μουσικής επιτέλεσης, αιτιολογώντας την πράξη και παράλληλα πραγματώνοντας τη θεωρητική σκέψη. Το μοντέλο της εφαρμοσμένης θεωρίας, αναφορικά με τη μελέτη της λαϊκής μουσικής, θα μπορούσε να αποτελέσει μία σύγχρονη παιδαγωγική πρόταση που θα συνεισέφερε στην άρση του στερεοτυπικού διπολισμού μεταξύ της δογματικής θεωρίας και της αυτόνομης πράξης, καθιερώνοντας κατ' αυτό τον τρόπο μία σχέση δυναμικού χαρακτήρα μεταξύ των εν λόγω διαδικασιών, που θα μπορούσε να καταστεί ευεργετική σε όλα τα επίπεδα της μουσικής εμπειρίας και έκφρασης.

Το παρόν βιβλίο φέρει ένα χαρακτήρα διπτό αναφορικά με το περιεχόμενο, αλλά κυρίως τη χρήση του. Έτσι, από τη μία, αποτελεί καρπό μιας εκτεταμένης ερευνητικής προσέγγισης-μελέτης του προς εξέταση υλικού (ηχογραφήσεων, καταγραφών, θεωρητικών συγγραφών, επιστημονικών άρθρων, ακαδημαϊκών εργασιών) και, από την άλλη, ένα παιδαγωγικό εργαλείο με σκοπό την εκμάθηση και πρακτική προσέγγιση του μεσοπολεμικού αστικο-λαϊκού ρεπερτορίου. Εδώ θα πρέπει να διευκρινισθεί πως στο επιστημονικό σκέλος η έρευνα δεν αρκείται απλώς σε μία συστηματική-τεκμηριωμένη παρουσίαση του υλικού, αλλά εκτείνεται στην πρωτογενή θεωρητικοποίησή του, ή με άλλα λόγια στην παραγωγή-δόμηση μιας ολοκληρωμένης πρότασης σε σχέση με τη θεωρητική του διαχείριση. Σχετικά δε με την παιδαγωγική διάσταση του βιβλίου, αξίζει να αναφερθεί πως σε καμία περίπτωση η χρήση του δεν θα πρέπει να αποκοπεί από το ακουστικό υλικό κατά το πρότυπο των σχολαστικών μεθόδων εκμάθησης οργάνων ή θεωρητικών συστημάτων, αλλά θα πρέπει να είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη βιωματική σχέση αναφοράς του εκάστοτε μαθητή προς τον δάσκαλό του. Έτσι, το παρόν βιβλίο θα μπορούσε να λειτουργήσει επικουρικά στην όλη διδακτική διαδικασία μιας και ο θεωρητικός λόγος τον οποίο αρθρώνει βασίζεται κατ' εξοχήν σε πορίσματα που προκύπτουν από την πράξη και το καθ' εαυτό συνθετικό-ρεπερτοριακό υλικό. Άλλωστε, πέρα από την αναλυτική παρουσίαση του εκάστοτε φαινομένου, η παράθεση πλείστων παραδειγμάτων, ολοκληρωμένων καταγραφών, καθώς και η λεπτομερής τροπική τους ανάλυση μπορούν κάλλιστα να αποτελέσουν όχι μόνο μέσο επιστημονικής τεκμηρίωσης αλλά παράλληλα και υλικό διδακτικής αναφοράς.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους υπεύθυνους του Εκδοτικού οίκου ΤΟΠΟΣ για την εμπιστοσύνη, τη θετική ανταπόκριση και την πάντοτε αγαστή συνεργασία. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τους αγαπητούς φίλους Αντώνη Βερβέρη (Δρ. Μουσικολογίας) και Στέφανο Φευγαλά (Μουσικολόγο) για την εποπτεία των καταγραφών και για τις χρήσιμες τεχνικές τους επισημάνσεις, καθώς και τους αγαπητούς μου συνεργάτες Αλέκο Καφούνη και Στρατή Σκουρκέα για την εν γένει θετική συμβολή τους στο όλο εγχείρημα. Τέλος, θερμές ευχαριστίες οφείλω στην αγαπημένη μου σύζυγο Θεοδώρα Βουτσά για τη στήριξη, την υπομονή και τη θετική της διάθεση καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής του παρόντος βιβλίου.

Ολοκληρώνω αυτό τον πρόλογο με την ευχή η παρούσα μελέτη να αποτελέσει αφορμή για μουσικολογικό προβληματισμό και κίνητρο επιστημονικής-μουσικολογικής έρευνας σχετικά με το μεσοπολεμικό αστικό τραγούδι. Τέλος, ο στόχος του παρόντος βιβλίου θα θεωρούσα πως έχει επιτευχθεί εάν στο μέλλον καθίστατο χρήσιμο εργαλείο αναφορικά με τη μελέτη του εν λόγω υλικού, συμβάλλοντας θετικά τόσο στη διδακτική διαδικασία όσο και στο πεδίο της καθ' εαυτής μουσικής επιτέλεσης.

Μαρούσι Αττικής
14 Ιανουαρίου 2018